

Egy nagy tudományos kongresszus szervezési tanulságai

Tudománypolitikánk egyik sarkalatos pontja nemzetközi rendezvények, tudományos összejövetelek szervezése és lebonyolítása. Ez nemcsak a nemzetközi tudományos életbe való alaposabb bekapcsolódást jelenti, hanem szakmai fejlődésünk szempontjából is előnyös, nem is beszélve kultúrpolitikai jelentőségéről.

1971. augusztus 18 és 26 között rendeztük meg Budapesten a 7. Nemzetközi Akusztikai Kongresszust. Mivel hasonló nagyságú tudományos összejövetel még nem volt hazánkban, tanulságos lehet néhány körülményt részletesebben ismertetnünk. Esetleg későbbi rendezvényeken is hasznát lehet venni a leszűrt tapasztalatoknak.

Ezeket a kongresszusokat három évenként rendezik: az eddigi állomások Delft, Cambridge (USA), Stuttgart, Koppenhága, Liège, Tokió és Budapest. A rendezés jogát a International Commission on Acoustics öt évvel előbb szavazza meg valamelyik országnak, és adja ki személy szerint a kongresszus elnökének, amennyiben az elnök személye országában megfelelő szakmai és adminisztratív támogatással rendelkezik (pl. egy egyesület vagy szervezet áll mögötte). Esetünkben a Magyar Tudományos Akadémia III. és VI. osztálya jelentette a hivatalos támogatást.

Az érdemi munka általában három évvel a megnyitás előtt kezdődik, amikor az előző kongresszus záróülésén az új elnök meghívja a résztvevőket a következő kongresszusra.

A kongresszus létszámát és költségvetését természetesen előre meg kell tervezni. Ez egyike a legnehezebb feladatoknak. A létszám becslése az előző kongresszusok létszáma alapján nagyon bizonytalan. A földrajzi hely és a politikai szituáció érzékenyen befolyásolja az érdeklődők számát még a legjobb előkészítő munka esetén is. De nemcsak a létszámcsökkenés lehet kellemetlen. Munkánk során többször kerültünk olyan látszathelyzetbe, hogy legalább háromszázzal többen fognak érkezni, mint ahogy számítottuk. Kénytelenek voltunk minden előre kiszámított anyagból pórtrendelést tenni. Végül azonban bizonyos gazdasági lanyhulás miatt a távoli vendégek közül mégis sokan elmaradtak. A jelentkezettekhez képest mintegy 16%-kal csökkent a résztvevők száma. A kongresszus teljes létszáma 1530 volt.

A költségvetéssel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy az Akadémia erre vonatkozó nyomtatványai teljesen elavultak, és nem is nagy kongresszusokhoz készültek. Pl. tele vannak a vendégekkel való foglalkozás tételeivel, de nem szerepelnek a tételek között a szállodai foglalási költségek, a vendégek szállítása, a helyiségek bérlete stb. igen nagy összegre rúgó rovatai. A kiadásokat, persze, a költségvetési kereten fölül is ki kell fizetni. Készítettünk ugyan házi használatra nagyjából megfelelőnek látszó tervet, de ezt nem lehetett az Akadémiához jóváhagyásra benyújtani, hanem a hagyományos (200–300 főre tervezett) nyomtatványokat használtuk. A magunk által készített rovatólást az új nyomtatványok készítésekor javasoljuk figyelembe venni.

Eleve fölmerül a szokásos kérdés: helyes-e vagy helytelen nagy kongresszusok rendezése. Kétségtelen, hogy vannak előnyei és hátrányai. Esetünkben olyan interdiszciplináris tudományágról van szó, amelyben a fizikusoktól a fiziológusokon, kémikusokon, orvosokon keresztül híradástechnikusokig, zenészekig, építészekig számos szakterület van képviselve. A szakterületek képviselőinek találkozása nélkülözhetetlen a tudomány-szak fejlődése szempontjából. A kis szakterületekre való széttöredezés óhatatlanul lassítaná és nehezítené a fejlődést, hiszen az egyes területeken dolgozók egymás szakfolyóiratait nem is ismerik. A beszédhangkutatásoknak pl. nagy híradástechnikai jelentőségük van. Főként fizikusok dolgoznak rajta, de nyelvészek és fiziológusok ötletei és eredményei nélkül alig juthatnának előre. Végül a kidolgozott lehetőségeket a híradástechnikai mérnökök valósítják meg. Ezek az emberek csak az akusztikai kongresszusok beszédkutatói szekciójában találkozhatnak. Ugyanakkor valószínű, hogy a többi 12 szekció valamelyikében (pl. halláskutatás, fizikai akusztika, szubjektív akusztika, teremakusztika stb.) is akad érdeklődési területükhöz tartozó téma. De így van ez sok más tudományos akusztikai részterületen is.

A baj abból adódik, hogy az előadások száma állandóan növekszik, és már jóformán be sem sűríthető egyetlen kongresszus programjába. Korlátozásként, az eddigi hagyományoknak megfelelően, az „egy szerzőtől egy előadás” elvét képviseltük.

A budapesti próbálkozás részben hagyományos, részben útkereső módozatokat követett. A hagyományos (15 perc + 5 perc) szekcióelőadások száma 583 volt. Ezeket 13 szekcióban bonyolítottuk le. Az üléseken átlagban 40–60 főnyi hallgatóság vett részt. Előadásokat sohasem cseréltünk meg. Az elmaradt előadások helyett az elnök joga volt programot javasolni: vagy a vitát folytatták, vagy új (be nem jelentett) előadást iktattak be, vagy szünetet tartottak. Mindenképpen mód volt a hallgatóság hasznos együtt-tartására.

Talán nem érdektelen a 13 szekció előadásainak szinkronizálásáról szólnunk. Koppenhágában alkalmazták először, az akusztikai jelre egyszerre indított előadásokat, a befejezés akusztikai klotürjét és a szünet jelzését. A szünet nemcsak pihenésre, hanem szekcióváltásra is lehetőséget nyújt. Saját rendszerünk ennek a hagyománynak módosítása. A kezdés három gongütéssel indul. Az előadás 15. percénél néhány metronomütés halk-erős-halk formában jelzi, hogy a hátralevő 5 perc idő vitára fordítható. Ha ezt a előadó nem veszi igénybe, tovább beszélhet. De a 20. percnél ismét jelentkező metronomütés már tapsviharba torkollik, amely olyan zajt okoz a teremben, hogy nem lehet folytatni az előadást. A taps zenébe megy át, amely a szünet 5 percében folyamatosan hangzik, majd a gongütések elindítják a következő előadást. Ez nagy könnyítés az elnököknek — a kongresszuson összesen 120 üléselnök tevékenykedett — és tökéletesen biztosítja az előadások szinkronitását. Délelőtt is, délután is 8 előadást tartottunk, félidőben nagyobb szünettel.

Az előadások második formája szintén szokásos: meghívott előadók áttekintést nyújtanak a tudomány-szak egy-egy részterületéről, különösen az utolsó 4–5 év alatt elért eredmények tükrében. Ezekből az 1 órás előadásokból egy-egy délelőttre három jutott (összesen 14), és ilyenkor párhuzamos programot nem készítettünk. Néhány cím: „A nemlineáris akusztika elmélete és mérés technikája”, „Hangnál gyorsabb gázfolyam rezgések”, „Akusztikai felületi hullámok és alkalmazásuk az elektronikában”. Az összefoglalókon általában 350–400 hallgató vett részt. Az a nagy jelentőségük, hogy a már erősen szakosodott kollégákat a rokon területeken elért eredményekről a legilletékesebb személyek a legjobb válogatásban tájékoztatják. Egy-egy ilyen előadás meghallgatásával pár heti irodalmazást lehet megtakarítani. Az előadókat téma, földrajzi helyzet, no meg

a személyi adottságok alapján válogattuk össze a Nemzetközi Bizottság tagjainak mintegy négyszer ekkora létszámú keretjavaslatából. Végül is 3 angol, 3 francia, 3 szovjet, 2 nyugatnémet, 1 amerikai, 1 japáni és 1 magyar előadó összefoglaló előadása hangzott el.

A megbeszélések harmadik formája tekinthető a legrendhagyóbbnak. Két délután öt-öt ún. kerekasztal konferenciát szerveztünk aktuális, de szűk tématerületekről, pl. „Új paraméterek a teremakusztikában” vagy „Ultrahangos módszerek az orvosi diagnosztikában”. A megbeszélésekre az egész délután rendelkezésre állt. Az üléseken egy vagy két vitavezető elnökölt, aki rövid ismertetést adott a témáról és végigvezette a beszélgetést. Egy-egy ülésen 60–80 fő vett részt legalább felerészben aktív vitapartnerként. Nagyon jól sikerült, termékeny, gondolatébresztő és kapcsolatokat teremtő eszmecserék alakultak ki az üléseken, mintegy 30 előadás és 180 hozzászólás formájában. Ezt a gondolatkicserélési formát nagyon ajánljuk más kongresszusok fölfrissítésére is.

Ide kívánczik a kongresszusi kiadvány ismertetése. A szövegeket formapapíron gépeltettük pontosan rögzített előírás szerint. Egy előadás 4 oldal (felolvasva 15 perc), egy összefoglaló 16 oldal lehetett. Így alakult ki a 4 hatalmas kötet, mintegy 2750 oldalon. Ehhez kapcsolódott még egy külön kötet, amely az előadások összefoglalásait tartalmazza, és két kisebb, amiben a programok és a névsor, valamint a kiállítók adatai találhatók. Az utóbbi kettő háromnyelvű, az előbbieket nyelve a szerzők választása szerint alakult: 64%-ban angol, 23%-ban német és 13%-ban francia nyelvű cikkek jelentek meg. Egyébként ez a három nyelv az akusztikai kongresszusok hivatalos nyelve, és sohasem használunk tolmácsolást vagy tolmácsberendezést. A kötetekről még annyit, hogy azok nyomdai előkészítését (rövidítések, átvágások, átragasztás, címfelírások, oldalszámozás stb.) teljesen magunk végeztük, viszont az Akadémiai Nyomda az így előkészített anyagot bámulatos gyorsan (5–6 hét alatt) sokszorosította, és igen szép kiállításban, a kongresszus megnyitása előtt egységekre csomagolva leszállította.

A költségvetés

A költségvetés két fő bevételi forrása a részvételi díj és a támogatás. A részvételi díjak megállapítása maga is sok fejtörést és megbeszélést igényelt. A teljesjogú részvételi díjat az utolsó kongresszushoz képest némileg (30 \$-ról 35 \$-ra) emeltük, de lehetővé tettük a „megfigyelő” (diák, kiállító, titkárnő) kategória bevezetésével (8 \$) a passzív részvételt is. Hiszen ezek zöme a későbbi kongresszusokra szerezhethet így gyakorlatot. A családtagért szinte eszmei díjat (5 \$) kértünk. Ma már külföldön messze meghaladták ezeket az összegeket, pl. a következő (London, 1974) kongresszusra 50 \$ részvételi díjat irányoztak elő.

A részvételi díjkból mintegy 1,2 millió forint folyt be. Hozzávetőleges részvételi adatok: tag és megfigyelő 750 kapitalista, 300 szocialista országból, 170 magyar; családtag 240 kapitalista, 50 szocialista országból, 20 magyar. Közöttük vannak a meghívottak és a nem fizető látogatók is.

A vállalati támogatás szintén jelentős anyagi forrása volt a kongresszusnak. Ez nemcsak a 400 000 Ft készpénzben, hanem ezzel összehasonlítható értékű természetben nyújtott segítségben (hangosítás, ipari televízió, postaszolgálat, nyomdai munkák, dekoráció, szünetműsor stb.) jelentkezett. A nemzetközi szervezet és az Akadémia egyaránt 90 000 Ft, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság 50 000 Ft készpénz támogatással járult hozzá a kongresszus anyagi egyensúlyához. Az Akadémia azonban további jelentős segítséget adott munkaerők főlételében és díjazásában is. Természetesen sokat köszönhetünk különféle hivatalos szervek erkölcsi támogatásának és mindenkorai segítőkézsé-

gének is. De egyébként a kongresszus kislétszámú (gyakorlatilag 3–5 fő) vezetősége minden lényeges feladatot maga oldott meg.

Három olyan dolgot említettünk meg, ami talán először merült föl ötletként kongresszuson. Egy jól bevált belőle, kettő viszont alig váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Bevált az augusztus 20-án este a tűzijáték megtekintésével egybekötött hajókirándulás. A rendezvény 64 000 Ft tiszta jövedelmet jelentett. Nem sikerült a bélyegkiadási kérelmünk elintézése, bár idejében és megfelelő támogatással kérvényeztük. A tudományos események nem túlzottan nagy jelentőségűek a bélyegkiadási tervekben. Az egyetlen, amit elértünk, hogy a postaügyi miniszter személyes utasítására postahivatal működött a kongresszusi aulában, és a kongresszusi emblémával ellátott alkalmi lebetűzést pecsételt az ott feladott levelekre. A bélyeggyűjtőknek így is különleges eseményt jelentett a kongresszus. Harmadik ötletünk az autóparkolás külön biztosítása volt. Nagyon kevesen éltek vele, mert Budapesten még elég könnyű parkolni, és mert az idegenforgalmi lebonyolítók valamilyen félreértés folytán a díjak beszédését elmulasztották.

Nagyon sok múlott a legolcsóbb beszerzési helyek föl kutatásában, az idejekorán (két évvel korábban), való megrendeléseken, az összes tervezési munka házi megoldásában stb. Pl. a tipográfiát, az emblémákat, fölírásokat, jelvényt stb. mind magunk terveztük. Ahol lehetett, gyári vagy nagykereskedelmi beszerzést végeztünk. Körleveleink nagy részét nemzetközi légitársaságok továbbították. Általában ötlettel és szervezéssel pótoltuk az anyagi lehetőségeink hiányát.

Utólagos becslés szerint egy, kizárólag adminisztratív módszerekkel szervezett, hasonló nagyságú kongresszus ma 4,5–5 millió forintba kerülne.

Vessünk egy pillantást az ellenoldalra is. Mit adtunk a részvételi díjért? A megnyitást az Állami Operaházban volt. Utána igen bőséges és nagyon szépen terített fogadást adtunk (Pannónia), amit szervezetter és torlódás mentesen 5 büféhelyiségben bonyolítottunk le. Ezután az Főtvös Loránd Tudományegyetem „Bartók Béla” művészegyüttese Baross Gábor vezetésével elsőrangú folklór műsorral szórakoztatta a közönséget. A műsor után külön autóbuszok szállították szállodáikba a résztvevőket. Ez az este az Opera bérletével, a fogadással, szállítással, egyebekkel 250 000 Ft-ba került. Egy főre eső költség tehát 200 Ft volt. (Számítottunk rá, hogy még nem lesz mindenki jelen, az Operaház befogadóképessége kisebb, mint a végleges kongresszusi létszám.)

A teljes jogú részvételi díj fejében, egy bór aktatászkában, mindenki megkapta a kongresszus teljes kiadványát — erről még később szólnunk — és mindegyik résztvevő megkapta a mappából, névjegytartóból, kongresszusi jelvényből, térképből és 3 kötet programnyomtatványból álló szokásos anyagot. Ez a teljes jogú résztvevőknek további 750 Ft, a többieknek 150 Ft juttatást jelentett. Ha még hozzávesszük a körlevelek és nyomtatványok árát, a teljes jogú tagok részvételi díja éppen fedezte, a hozzátartozóké azonban messze nem érte el az anyagiakban számukra nyújtott juttatások értékét.

Emellett a kongresszus terhe maradt a meghívottak mindezzel való ellátása, és ezek közül is a külföldiek (összesen 32 fő) szállásköltségének fedezése.

A lebonyolítás

Egy kongresszus társadalmi súlya és jelentősége sokban múlik a sajtópropagandán, a megnyitás ünnepélyességén, a kongresszus helyének megválasztásán, a szervező gárda magatartásán stb. Mindez az egyetlen „lebonyolítás” szóval foglalható össze.

A sajtónk nem volt kimondottan jónak mondható. Az utolsó 10 hónapban három sajtótájékoztatót tartottunk, a televízió közvetítette a kiállítás megnyitását, és a rádió

készített két riportot. Az újságok általában a Vadászati Világkiállítással voltak elfoglalva, és a kongresszusról csak kis híreket hoztak. Szükséges lett volna egy sajtófelelősségi tevékenységre, erre azonban a rendkívül kis létszámú szervező bizottságból már nem tellett. A kongresszusi épület kiválasztására nem volt sok lehetőségünk. Tulajdonképpen a legfőbb nehézséget hazánkban egy nagy kongresszus megrendezésével kapcsolatban az a tény okozza, hogy nincs megfelelő kongresszusi épületünk. A hiányt az új MTESZ székház sem fogja pótolni mint a későbbi követelményekben látni fogjuk. Ezt a hiányt nagyon jó volna fölszámolni.

Ma Magyarországon a Budapesti Műszaki Egyetem központi épülete az egyetlen olyan reprezentatív épület, ahol a számunkra szükséges eszközök és helyiségek kellő mennyiségben rendelkezésre álltak. Az aula tágas, jól kihasználható kongresszusi hivatallá épült ki, ahol az irodán, információn, anyagkiadáson fölül az idegenforgalmi és pénzváltó iroda, postahivatal stb. bőven elhelyezhető volt, virágdíszítése és Laborecz Monika kerámikus művész térplasztikái nagyon széppé és meghitté varázsolták.

Ugyancsak megvolt a 650 személyes nagy előadóterem jól fölszerelt erősítőberendezéssel, a 13 szekcióterem és még 10–12 kisebb helyiség megbeszélések, iroda, bemutatás és raktár céljaira. A díszterem és az első emeleti galéria adott otthont a kiállításnak. Megfelelő energiaszolgáltatás biztosítható volt, a demonstrációs eszközök nagyrészt rendelkezésre álltak és megfelelő állandó buffé és takarítószemélyzet házi kezelésben mindent rendben tudott tartani. A kongresszus végtelenül hálás a Műszaki Egyetem rektorának, gazdasági főigazgatójának és egész mozgósított személyzetének, hogy mindezt jóformán jelentéktelen összegért rendelkezésünkre bocsátották. A dunaparti épület homlokzata a hatalmas emblémával és a kétoldalt fölállított 34 zászlóval igazán méltó keretet adott a kongresszusnak. Emlékezetes számomra, hogy Stuttgartban három egymástól távoli helyre kellett szaladgálni ülésekre, hogy Liège-ben kényelmetlenül és az ülésektől igen távol volt megoldva a szállodai elhelyezés, hogy Koppenhágában sivar volt a kongresszusi épület. De ugyancsak emlékszem arra is, hogy Koppenhágában és Tokióban Nobel-díjas tudós tartotta a bevezető előadást és, hogy egy miniszter vagy polgármester rendszerint megtisztelte a nyitó üléseket, sőt fogadást is adott a szűkebb vezetőség részére. A budapesti kongresszus megnyitását a díszelnökséget *Ajtaí Miklós* miniszterelnök-helyettes a Tudománypolitikai Bizottság elnöke volt szíves elvállalni. Ezzel nemcsak ő, hanem a magyar kormány is demonstrálta a kongresszus fontosságát. Az Akadémiát az operai megnyitáson *Bognár Géza*, a kiállítás megnyitását pedig *Kónya Albert* osztályelnök képviselte.

Más tekintetben is igyekeztünk az eddigi legnagyobb magyarországi tudományos kongresszus minden társadalmi rendezvényét emlékeztetéssé tenni. A megnyitó beszédek elvontságát pl. azzal lazítottuk fel, hogy kongresszusi emblémával és a megajándékozott nevével ellátott, zománcozott magyaros porcelánkulacsot adtunk át a Nemzetközi Bizottság tagjainak, minden eddigi bizottsági és kongresszusi elnöknek, továbbá annak a néhány vendégünknek, aki mind a hét kongresszuson részt vett. Mindehhez persze az időben összeállított pontos névsor, az iparművészeti tervezés és kivitelezés, valamint az italbeszerzés és földszítés hónapok munkáját vette igénybe. Az emlékezetes estén az Operaház nézőterén két fiatal lány állandó tapstól kísérve akasztgatta az emléket az érdekeltek nyakába. Nemcsak a 40 kitüntetettnek, de az 1300 főnyi nézőseregnek is kellemes élményt jelentett ez a színes esemény.

Egyik leglényegesebb eleme a kongresszus sikerének az összejövétel alatti ügyintézés. Erre a következő szervezetet állítottuk föl. Az elnök, a kongresszusi szervezőbizottság öt tagja és a hölgybizottság négy tagja állandóan jelen volt a kongresszusi irodában és a fölmerülő ügyekben intézkedett. Ezenfölül 35 tolmács-rendező a vendégek ügyesbajos dolgaiban segédkezett. Fiatal — általában egyetemi hallgató — rendezőket nyelv-

tudásuk és idegenforgalmi ismereteik alapján, megfelelő vizsgáztatással választottuk ki a jelentkezők közül. Napi 100–120 Ft díjazásban részesültek. Az első napokban az anyagkiadás megterhelő munkáját is sikeresen oldották meg, később a társadalmi rendezvényeken kísérőként működtek közre, vagy megbeszéléseken tolmácsoltak, jegyzőkönyveztek. Tizenhárom fő mint teremügyeletes, jegyezte a látogatottságot, az elmaradt vagy utólag beiktatott előadásokat, szükség esetén jelentette a rendellenességeket, hogy a megfelelő intézkedéseket megtehessek.

A kongresszus kétféle korszerű híradástechnikai eszközzel rendelkezett. Két kamerával és 10 vevőkészülékkel ipari televíziós lánc közvetítette az eseményeket és az üzeneteket. Mindkét kamera az aulában volt fölállítva. Sokszor hasznos volt látni a II. emeleti vezető irodában, hogy mi történik odalent. Felgülemlett munka esetén erősítést lehetett küldeni, vagy átcsoportosítást végezni. Esetleg figyelmeztetni kellett valakit kötelességére. Az intézkedéseket rövid hatósugarú rádiótelefonon bonyolítottuk le. Az állandó összeköttetés tehát nemcsak képen, hanem szóban is biztosítva volt. A televízió másik feladata a kongresszusi tagok közti üzenetközvetítés, postakiosztás stb. céljait szolgálta. Korábbi kongresszusokon az volt szokásban, hogy mindenkinek volt egy kongresszusi számával ellátott fiókja vagy polc része, ahová az üzeneteket el lehetett helyezni. Kiszámitottuk, hogy esetünkben 36–40 folyóméter polcrendszerre lett volna szükség. Több ötlet közül a legegyszerűbbnek látszott az érdekeltek számait televíziós úton kivetíteni és a központi információban a szám szerint jelentkező tulajdonosnak az anyagot átadni. A kongresszus alatt mintegy 1200–1400 ilyenfajta üzenetközvetítés sikerült, 20–30 visszamaradt darabot a kongresszus után az illetők címére postára adtunk.

Meg kell említenünk a kongresszus alatt működő szakmai kiállítást is. Jelentősége elsősorban az volt, hogy a magyar akusztikai és elektroakusztikai ipar termékeit a külföldi szakemberek megismerhették és, hogy egymás mellett láthatták három nagy külföldi cég (Brüel és Kjaer, General Radio, Hewlett és Packard) berendezéseit. Magyar szempontból is nagy jelentőségű és valószínűleg fejlesztő hatású az ilyen közvetlen összehasonlítási lehetőség. A kiállítást a Hungexpo mintaszerűen rendezte meg és a kongresszusnak anyagi hasznót is biztosított. A kiállítással kapcsolatban működött az Elektroakusztikai Gyár egy sztereo-hangbemutató terme, amelyet olyan jól alakítottak ki, hogy a ma elérhető legtekélyesebb hangélményt jelentő bemutatásokat tartották benne a szobát állandóan megtöltő hallgatóság előtt.

Idegenforgalom

Ezt a feladatot sohasem maga a kongresszus vállalta, hanem rábízta valamelyik irodára. Bizonyos megfontolások az IBUSZ helyett a Volantourist megbízását helyezték előtérbe.

Szerződésünk egyik jelentős pontja volt, hogy a nyugati vendégeinknek juttatott valamennyi idegenforgalmi szolgáltatás beszedett összege után a kongresszus mint a vendéget szállító fél, jutalékot kapott. Végül is ez a 400 000 Ft a kongresszus költségvetését igen előnyösen befolyásolta. Ugyanakkor lemondunk a részünkre beszedett deviza egy részének akadémiai utaztatási célokra való visszatérítési lehetőségéről, mert az úgyszólván csoportos utazás formájában és csak 1972. március 31-ig lett volna igénybe vehető. Az elszámolásokat nagyjából éppen erre az időre sikerült véglegesen lezárunk.

Rendezvényünknek kétségkívül leggyöngébb pontja az idegenforgalmi ügyek vitele volt. Erről többféle elemzést lehetne végezni. A hibák nagy része képzetlenségből és felkészületlenségből eredt, amit később együttesen igyekeztünk helyrehozni. Talán nem volt helyes éppen egy ilyen nagy kongresszuson szerezni meg a kellő idegenforgalmi

tapasztalatokat, de ezeket még menet közben igyekeztek magukévá tenni. Másrészt azonban azt is meg kell mondanunk, hogy a fölmerült problémák rendszerint egyes embereket vagy kis csoportokat érintettek; a kongresszus tagjainak legnagyobb része nem szerzett rossz tapasztalatokat a programok során.

Súlyosabb idegenforgalmi rendezési hiba nem fordult elő, sőt az egri és részben a balatoni kirándulással kapcsolatban is sok elismerő szót kaptunk. A háromfelé osztott kirándulás számszerű igénybevétele (mindegyik részletes programját előre ismerték) arra mutat, hogy a külföldiek a fő vonzóerőnek még mindig a Balatont tartják. Balatonon 260, a Dunakanyarban 150, Egerben 130 kiránduló volt jelen.

Igen jól sikerültek a hölgyprogramok. Különösen a városnézés, a múzeumok és a római műemlékek arattak sikert. Városnézésen 760-an, a múzeumokban 120-an, a római emlékeknél 110-en jártak. Az éjjeli Budapestre 300-an voltak kíváncsiak, és a banketten 600-an vettek részt.

Sokan a kongresszus után vidékre is ellátogattak. Különösen azért, mert a kongresszushoz csatlakozóan Szegeden egy 200-as létszámú beszédszimposiumot, Miskolcon pedig egy 300-as létszámú zajszimposiumot rendeztek. Ezeken szűkebb szakmai előadások szerepeltek és inkább a gyakorlati életben fontos problémák megbeszélései folytak. A miskolci szimposium az Aggteleki-barlangban tartott hangversennyel zárult.

A kongresszus tudományos értékét nemcsak a 3000 oldalas kiadványgyűjtemény dokumentálja, hanem a külföldi szakfolyóiratokban megjelent méltatása is. Amellett biztosak vagyunk benne, hogy a sok külföldi, akik közül csaknem 1000 először járt hazánkban, általában jó benyomásokkal távozott, és otthon további vendégeket toboroz a magyar idegenforgalom számára.

A Magyar Tudományos Akadémiának nemcsak az a büszke tudata lehet, hogy nagy tudományos kongresszusok eredményesen, sőt jól sikerülten rendezhetők Magyarországon, hanem az is, hogy a kongresszus egyike volt azon ritka alkalmaknak amikor nem a ráfizetés, hanem a pénzügyi nyereség mérlegével kell törődni.

Tarnóczy Tamás